

Ceramica decorată cu incizii din epoca migrațiilor de la Bandu de Câmpie

Beáta Barbocz*

* Universitatea Babeș-Bolyai, Arheologie și studii clasice, Studentă, Anul II, Cluj-Napoca, România, e-mail: barboczbeata@gmail.com.

Abstract: *The pottery decorated with engravings from the migrations era from Bandu de Câmpie.* The pottery, besides being the most frequent archaeological finding, played an essential role in people's lives beginning from the Neolithic era. The pottery vessels did not only played an important role in the preparation and storage of food, but they also gained a cultic role. They were offerings for the dead, and parts of the funeral inventory. The pottery decorated with incisions is a particular group from the Miserly Age known not only from Transilvania but from Hungary, too. This paper is an attempt to present this group of pottery from the row-grave cemetery from Bandu de Câmpie using the typology of Vida Tivadar, and to define the cronological sequences of the cemetery.

Keywords: pottery decorated with incisions, Avar period, Band-Veresmort group, row-grave cemetery, pottery made after germanic traditions.

Cimitirul din epoca migrațiilor de la Bandu de Câmpie (Hu: *Mezőbánd*, G: *Bandorf*, județul Mureș), a fost cercetat de István Kovács în anii 1906-1907. Prin săpătura sa el a identificat 176 (numărul total al complexelor fiind 186) de complexe care aparțineau cimitirului dispus în șiruri (germană: *Reihengraberfeldern*); deși majoritatea mormintelor au fost deranjate, 35% din acestea conțineau vase ceramice¹. După opinia lui István Kovács cimitirul poate fi legat de gepizi, dar existența înhumărilor de cai indică o folosință îndelungată a acestuia și în epoca avară. În opinia lui, acest obicei poate asociat cu populația avară. Oase provenind de la picioare de cai și *scapulae* au fost găsite în mormintele: 24, 25, 32, 44, oase provenind de la picioare de cai în mormintele 124, 150, 158, 167, și dinți de cai în mormintele 68, 54, 140, 154, 156, 168.

---

¹ Kovács 1913, p. 265-429.

Kurt Horedt a grupat materialul arheologic provenind din cimitirele din epoca migrațiilor în patru grupuri. După opinia lui, între grupul III (grupul Morești) și grupul IV (grupul Bandu-Vereșmort) nu există relație cronologică, și etnică. În viziunea lui, cimitirul poate fi datat în secolul VII, punând accent pe înmormântările cu cai (element asociat cu avarii), pe care populația autohtonă l-a preluat².

După părerea lui Géza Bakó acest cimitir poate fi datat între 600-650. Bakó afirmă că cimitirul de la Bandu de Câmpie arată asemănări cu cimitirele din această perioadă din zona Tisei, și poate avea legături cu cultura Sântana de Mureș-Cernahov³. Pune accent pe ideea înmormântărilor organizate după ginți. Partea nord-vestică a cimitirului conține 77 de morminte și lipsesc materialele arheologice relatate cu populații germanice din el⁴.

După István Bóna faza de început a cimitirului poate fi datată în secolul VI, limita cronologică superioară fiind 600-630. El observă asemănări între cimitirele de la Bandu de Câmpie, Vereșmort și Morești⁵. În opinia lui din punct de vedere etnic, cimitirul aparține gepizilor din epoca avară⁶.

Dezső Csallány a studiat materialul arheologic atât din zona Tisei, cât și din regiunea Srem, și din Transilvania. El definește patru grupuri cronologice, care pot fi corelate la evenimente istorice - perioada înainte de 454, 454-472, 472-568, 568-672. În opinia lui, cele mai multe cimitire cu material arheologic gepidic din Transilvania se datează în epoca avară⁷. Din perioada de după 1989 trebuie menționate și cercetările lui Corneliu Gaiu din zona Bistriței, atribuite populației gepidice sub dominație avară⁸.

Radu Harhoiu, bazându-se pe cronologia elaborată de Kurt Horedt, vine cu propria cronologie, unde grupul I este grupul III după Horedt, (grupul Morești), și grupul II este grupul IV de la Horedt (Bandu-Vereșmort).⁹

După opinia lui Alpár Dobos, cronologia lui Horedt trebuie reinterpretată, pentru că numeroase obiecte din cimitire ne oferă date

---

² Horedt 1977, p. 251-268.

³ Bakó 1960, p. 22-31.

⁴ Bakó 1960, p. 23.

⁵ Bóna 1979, p. 6-19.

⁶ Bóna 1979, p. 37-50.

⁷ Csallány 1961, p. 200.

⁸ Gaiu 1992, p. 115-124.

⁹ Harhoiu 1999-2001, p. 97-158.

că acestea au fost folosite în secolul VI. Ne ridică alte întrebări faza cronologică de început a acestor cimitire, precum și relația acestora cu cimitirele cu materiale arheologice care pot fi asociate cu gepizii mai timpuri¹⁰.

Ne ridică alte întrebări, pe lângă inventarele funerare, și tipologia vaselor și încadrarea cronologică a acestora. Gepizii aveau un rol important sub Kaganatul Avar în Bazinul Carpatic. O parte din populația gepidică a trăit în continuare sub dominația avară pe teritoriul Transilvaniei. O altă întrebare importantă este tematica cimitirelor dispuse în șiruri (Reihengraberfeldern), organizate în șiruri relativ ordonate, cu ritul funerar de înhumare, cu orientarea Vest-Est¹¹.

Ceramica de uz casnic se diferențiază de cea folosită la înmormântări. În cele mai multe cazuri în morminte au fost depuse piese ceramice destinate băutului (pahare, căni, urcioare), în cazuri mai rare boluri¹². Vasele aveau roluri diferite în ceremoniile de după moarte, și în riturile funerare. Depunerea ceramicii în morminte lângă defunct sau lângă oasele arse poartă conotații religioase, care pot fi legate de grupurile sociale. Dintr-un alt punct de vedere prezența sau lipsa inventarului ceramic poate însemna o ierarhie socială între membrii comunității. Vasele depuse în mormânt desemnează statutul social al defunctului și al familiei acestuia¹³.

Tipologia vaselor

Cu ajutorul lucrării lui Tivadar Vida - *Die Awarzeitliche Keramik* - se pot defini opt grupuri tehnologice, grupurile IA și IB fiind considerate grupuri ceramice după tradiții germanice. Vasele aparținând acestui grup tehnologic (IA)¹⁴ sunt făcute pe roata olarului, cu viteză constantă, iar pe interiorul vaselor pot fi observate urme de la roata olarului. Pasta lor este fină, conținând ca degresant nisip foarte fin dat prin sită. Acest grup ceramic, în opinia lui Tivadar Vida, se poate asocia cu langobarzii și cu gepizii. Vida datează ceramica șampilată în secolul VI¹⁵.

---

¹⁰ Dobos 2013, p. 93-108.

¹¹ Dobos 2015, p. 57-58.

¹² Nagy 1993, p. 37-38.

¹³ Cosma 2011, p. 126-129

¹⁴ Despre grupul ceramic cu tradiții germanice (grupul IA) de la Bandu vezi și Barbocz 2019.

¹⁵ Vida 1999, p. 33-35.

Grupul IB¹⁶ (grupul ceramicii de culoare gri) are o ceramică relativ fină, cu incluziuni de nisip fin și fragmente ceramice. Cea mai reprezentativă formă a acestuia sunt vasele de tip urcior cu pâlnie și oalele cu buza evazată proeminentă¹⁷. Sunt unele dintre tipurile ceramice mai puțin cunoscute, făcute pe roata olarului. Culoarea lor gri se formează datorită arderii lor reductive într-un mediu bogat de CO², realizată la 500-700 grade Celsius. Se pot defini două subgrupuri la acest grup tehnologic: grupul IB1 – vase semifine, cu pasta mai puțin fină, cu textura mai poroasă. Culoarea lor poate varia de la gri foarte deschis până la gri-negricios. Subgrupul IB2 reprezintă o ceramică mai fină decât subgrupul IB1, culoarea lor variind între gri-deschis și gri-negricios.¹⁸

După Zsuzsanna Hajnal aceste vase conțin ca incluziuni mai puțin de 5% nisip (d: 0,2-0,5; în anumite cazuri 0,5-1 mm). Pe partea lor interioară se pot observa urme de la roată și se poate observa viteza inegală cu care au fost formate (mai lent pe partea de fund, și cu viteză care se mărește spre burta vasului – aceasta fiind indicat prin urmele în formă de spirală cât mai dese spre buza vaselor de la roată). După opinia lui Hajnal, din cauza lutului foarte fin și fragil vasele au fost tăiate de pe roată. Partea exterioară a vaselor este bine netezită, în anumite cazuri se pot observa urme de la roată. Grosimea pereților este de 3-7 mm, sunt adeseori decorați cu incizii sau incizii în valuri¹⁹. Aceste vase se pot data de la începutul secolului VII²⁰.

În cimitirul de la Bandu sunt cinci vase care se încadrează în grupul tehnologic IB, din M82, M103, M167, M171 și M173. Mormântul 82 era orientat V-E, cu o adâncime de 80 de cm. Vasul a fost depus în marginea nordică a gropii, fără alt inventar²¹. Mormântul 103 avea o adâncime de 100 cm, vasul a fost depus în partea stângă a gropii, pe lângă acesta au fost găsite fragmente de la o fibulă de bronz,

---

¹⁶ Vida 1999, p. 42-46.

¹⁷ Vida 1999, p. 42-46.

¹⁸ Tipologia lui Vida Tivadar include și următoarele grupuri ceramice: grupul tehnologic IC (ceramică neagră, asociată adeseori cu ceramică uzuală), grupul ID (grupul Csakbereny – vase unice în Bazinul Carpatic, făcute după tradiții antice și cu specifice regional), grupul IE (ceramică cu ardere oxidantă din zona dintre Tisa și Dunăre), grupul IF (ceramică după tradiții antice: vase cu forme bazate pe tradiții antice, cu scopul de vas de depozitare, amfore), grupul II (ceramică pe roată lentă) și grupul III (ceramică făcută cu mâna) (Vida 1999, 63-153.)

¹⁹ Hajnal 2006, p. 128.

²⁰ Hajnal 2006, p. 129.

²¹ Kovács 1913, p. 334.

fragmente de la un obiect de fier, o fusaioală ceramică și mai multe mărgеле²². Mormântul 167 era orientat N-E, având o adâncime de 120 de centimetri. Vasul a fost găsit pe latura sudică a mormântului. Tot din acest mormânt provine și un *scapula* de cal și un vas cu decor șampilat²³. Mormântul 171 avea orientare V-E, cu o adâncime de 40 de centimetri. Vasul a fost găsit în partea vestică a gropii²⁴. Mormântul 173 avea orientare V-E, cu o adâncime de 120 de centimetri. Vasul a fost depus pe marginea sudică a gropii²⁵.

După decorul vaselor din grupul tehnologic IB se pot defini două subgrupuri: vasele decorate cu incizii orizontale și vasele decorate cu incizii în valuri. Vasele ceramice din mormintele 82, 103, 173 au decorul incizat cu incizii orizontale (aceste vase aparținând subgrupului IB1 definit de Vida), precum vasele din mormintele 167, 171 au decor incizat în valuri (aceste vase aparținând subgrupului IB2 definit de Vida). Vasul din M82 se poate asocia cu forma IB1/c1, vasul din mormântul 103 cu forma IB1/e1, vasul din mormântul 173 nu se poate încadra în tipologia lui Vida (cea mai apropiată formă ar fi IB1/e1, dar vasul nu are decor incizat propriu-zis ci incizii circulare mai late, probabil făcute cu un instrument mai plat sau cu degetul)²⁶. Vasul din mormântul 167 se poate asocia cu forma IB2/c1 (în acest caz decorul diferă de la cel reprezentat în tipologia lui Vida, vasul având doar incizii în valuri, nu și incizii orizontale), în cazul vasului din mormântul 171 aceasta se poate asocia cu forma IB2/d2²⁷.

Acest tip de ceramică este des întâlnit atât în așezări precum și în cimitire. Printre analogiile grupului tehnologic IB1 se numără și vasul de la cimitirul de la Vereșmort²⁸. Precum și vasul F de la cimitirul de la Valea Largă²⁹ sau vasele din mormintele 58³⁰, 23, 29, 52³¹ de la cimitirul din Noșlac. Analogii pentru grupul tehnologic IB2 se găsesc

---

²² Kovács 1913, p. 338-339.

²³ Kovács 1913, p. 359, Barbocz 2019.

²⁴ Kovács 1913, p. 360.

²⁵ Kovács 1913, p. 360-361.

²⁶ Vida 1999, p. 46.

²⁷ Vida 1999, p. 48.

²⁸ Roska 1934, Abb.2./ B.

²⁹ Hica 1974, p. 520, Fig 2/ 6.

³⁰ Rusu 1962, Fig 5/ 6.

³¹ Rusu 1962, Fig 6/ 4,5,6.

în mormântul 8 de la Noșlac³² și vasul din mormântul 23 de la Fântânele³³.

Concluzii

Vasele aparținând grupului tehnologic IB sunt frecvent întâlnite atât în așezările cât și în cimitirele din secolele VI-VII. Precum și categoria IA acestea pot fi asociate cu tradițiile germanice în cadrul olăritului. Acest grup tehnologic este prezent atât în Transilvania, cât și în Ungaria și în zona Srem. În mormântările cu cai sunt prezente spre marginile cimitirului. În cazul mormântului 167 ambele grupuri ceramice (IA și IB) sunt prezente; pe lângă aceasta acest mormânt conține și resturi osoase de la un cal. Pe partea de N a cimitirului lipsesc în mormântările cu oase de cal. Vasele din grupul tehnologic IB sunt prezente doar pe partea de NE a cimitirului. Tot la partea nordică a cimitirului sunt prezente într-un număr mai mare și vasele din grupul tehnologic IA. O ipoteză asupra cronologiei acestui fenomen ar putea fi că partea nordică a cimitirului ar fi fost o fază mai timpurie a cimitirului.

Catalog

Vase cu decor incizat cu incizii orizontale

M82 - încadrare tipologică: IB1/c1- vas cu buza evazată în formă de pâlnie, cu gâtul scurt și cu corpul rotund³⁴. Realizat pe roata olarului, pasta fină, de culoare brun-negricios, cu ardere reductivă. Decorat pe umăr cu incizii orizontale paralele. Înălțime: 119 mm, Diametrul buzei: 56 mm, grosimea peretelui: 3 mm, diametrul fundului: 40 mm. Situl: Bandu de Câmpie. Locul depozitării: MNIT, numărul de inventar: V15714 (II.9478)(Fig. 2/1).

M103 - încadrare tipologică: IB1/e1- vas cu înălțime mai mică, cu buza ușor evazată, cu umărul definit printr-o brazdă, cu corpul rotund³⁵. Făcut pe roata olarului, din lut foarte fin, cu incluziuni de nisip, de culoare gri-închis, cu ardere reductivă. Decorată cu incizii orizontale paralele. Înălțime: 116 mm, diametrul buzei: 70 mm,

---

³² Rusu 1962, p. 282, Fig. 7/3.

³³ Dobos-Opreanu 2012, p. 55 / Fig14/ 23.

³⁴ Vida 1999, p. 47, descrierea formei vasului este preluată de la Vida originalul în germană: „Gefäß, trichterartig ausbiegender, kurzer Rand, kugelförmiger Körper”.

³⁵ Vida 1999, p. 47, descrierea formei vasului este preluată de la Vida originalul în germană: „Niedriges Gefäß, leicht geschwungener Hals, Schulter von einer Furche ausgehend, in der Mitte leicht ausbauchend”.

grosimea peretelui: 4 mm, diametrul fundului: 40 mm. Situl: Bandu de Câmpie. Locul Depozitării: MNIT, numărul de inventar: V0907 (II.9508)(Fig. 2/2).

M173 - încadrare tipologică: IB1/e1- vas cu înălțime mai mică, cu buza ușor evazată, cu umărul definit printr-o brazdă, cu corpul rotund³⁶. Buza este confecționată din mai multe inele. Confecționat pe roata olarului, din lut fin, cu incluziuni de nisip fin, de culoare brun-gri, cu ardere reductivă. Înălțime: 127 mm, Diametrul buzei: 68 mm, Grosimea peretelui: 4 mm, diametrul fundului: 52 mm. Situl: Bandu de Câmpie, Locul depozitării: MNIT, numărul de inventar: V15706 (II.9648). (Fig. 2/3).

Vase decorate cu incizii în valuri

M167 - încadrare tipologică: IB2/c1- castron sau oală, cu corpul piriform, cu buza proeminent evazată³⁷. Realizat pe roata olarului, din lut fin cu incluziuni de nisip, de culoare brun-negricios, cu ardere reductivă. Este decorată cu incizii în valuri. Înălțime: 120 mm, Diametrul buzei: 78 mm, grosimea peretelui: 3 mm, diametru fund: 56 mm. Situl: Bandu de Câmpie, Locul depozitării: MNIT, numărul de inventar: V1558 (II. 9644)(Fig.3/1).

M171 - încadrare tipologică: IB2/d2-castron sau oală, vas relativ înalt, cu gâtul proeminent evazat, cu partea de mijloc bombată³⁸. Realizat pe roata olarului, din pastă fină, cu incluziuni de nisip, brun-cenușiu, cu ardere reductivă. Se pot observa urme de ardere secundară pe fundul vasului. Înălțime: 158 mm, diametru buză: 85 mm, grosime perete: 5 mm, diametru fund: 82 mm. Situl: Bandu de Câmpie, Locul depozitării: MNIT, numărul de inventar: V33084 (II.9647)(Fig.3/2).

---

³⁶ Vida 1999, p. 47, descrierea formei vasului este preluată de la Vida originalul în germană: „Niedriges Gefäß, leicht geschwungener Hals, Schulter von einer Furche ausgehend, in der Mitte leicht ausbauchend”.

³⁷ Vida 1999, p. 47, descrierea formei vasului este preluată de la Vida originalul în germană: „Napf oder Topf. Kugelförmiger Körper, breiter, stark ausbiegender Rand”.

³⁸ Vida 1999, p. 47, descrierea formei vasului este preluată de la Vida originalul în germană: „Napf oder Topf. Hohes Gefäß, tief geschwungener Hals, and der Mittellinie ausbauchend”.

LISTA ILUSTRAȚIILOR

Fig. 1 - Harta cimitirului, cu înmormântările cu oase de cal și cu grupurile ceramice IA și IB.

Fig. 2 - Vasele aparținând grupului ceramic IB1.

Fig. 3 - Vasele aparținând grupului ceramic IB2.

BIBLIOGRAFIE

Bakó 1960 – G. Bakó, A mezőbándi temető népének és anyagi kultúrájának eredetéről, *Archaeologiai Értesítő* 87, 1960, p. 22–31.

Barbocz 2019 – Barbocz B.: Migration period pottery made after germanic traditions at the cemetery of Band. In: *Marisia AHP Seria Nova*, sub tipar.

Bóna 1979 – I. Bóna, Erdélyi gepidák – Tiszamenti gepidák, *A Magyar Tudományos Akadémia II. Osztályának Közleményei* 27, 1978, p. 125-172.

Cosma 2011 – C. Cosma, *Funerary pottery in Transylvania of the 7th-10th centuries*, Interferențe etnice și culturale în milenii I. a. Chr.-I. p. Chr. (Cluj-Napoca 2011).

Csallány 1961 – D. Csallány, Archäologische Denkmäler der Gepiden im Mitteldonaubecken, *Archaeologia Hungarica* SN 38, p. 454-568.

Dobos 2013 – A. Dobos, Gepidák vagy avarok? Az erdélyi kora avar kori soros temetők kutatásának kérdéseiről, *Dolgozatok az Erdélyi Múzeum Érem- és Régiségtárából Ú.S.* 6–7 (16–17), 2011–2012 (2013), 93–118.

Dobos 2015 – A. Dobos: Weapons and weapon depositions in the late row-grave cemeteries in Transylvania In: C. Cosma (ed.), *Warriors, weapons, and harness from the 5th-10th centuries in the Carpathian Basin, Ethnic and cultural interferences in the 1st millenium B.C. to the 1st millenium A.D.* 22, Cluj-Napoca, 2015, p. 57-88.

Dobos 2018 – A. Dobos, Transformations of the human communities in the eastern part of the Carpathian Basin between the middle of the 5th and 7th century. *Dissertationes Archaeologicae* Ser.3/6, 2018, p. 621–639.

Dobos, Opreanu 2012 – A. Dobos, C. H. Opreanu, *Migration period and early medieval cemeteries at Fântânele*, Patrimonium Archaeologicum Transylvanicum 5 (Cluj-Napoca 2012).

Gaiu 1992 – Gaiu, C., Le cimitière gépide de Bistrița, *Dacia N.S.* 36, p. 115-124.

Hajnal 2006 – Zs. Hajnal, Gyorskorongolt kerámia a Kölked-feketekapui avar kori lelőhelyről Technológiai-tipológiai vizsgálatok, in: Újlaki Pongrácz Zs. (szerk.), *Hadak útján. Népeségek és iparok a népvándorlás korában. A népvándorláskor fiatal kutatóinak XVI. konferenciáján elhangzott előadások*. Nagykovácsi, 2005. szeptember 26–28 (Nagykovácsi 2006), p. 121-136.

Harhoiu 1999-2001 – R. Harhoiu, Quellenlage und Forschungsstand der Frühgeschichte Siebenbürgens im 6–7. Jahrhundert, *Dacia N.S.* 43–45, 1999-2001, p. 97-158.

Harhoiu 2008 – R. Harhoiu, Das gepidische Gräberfeld von Galați Bistriței, *Revista Bistriței* 22, 2008, p. 183-241.

Hica 1974 – I. Hica, Un cimitir din secolul al VII-lea e.n. la Valea Largă (jud. Mureș), *Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie*, 25, 1974, p. 517-526.

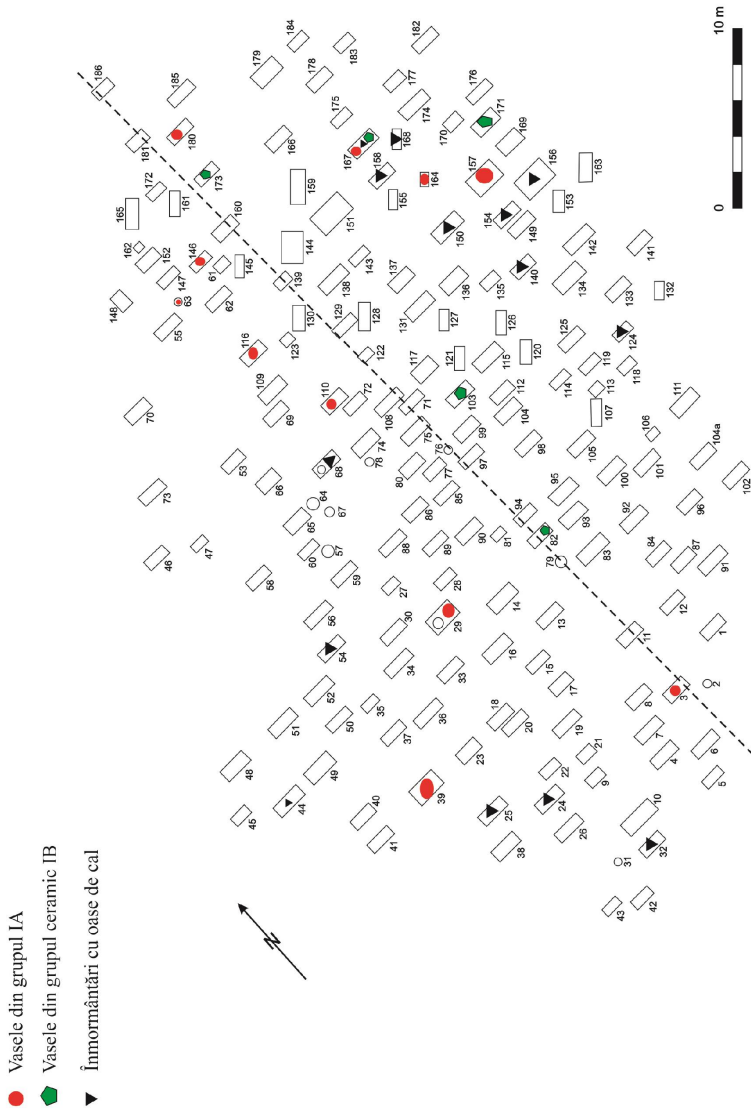
Horedt 1977 – K. Horedt, Der östliche Reihengräberkreis in Siebenbürgen, *Dacia N.S.* 21, p. 251-268.

Nagy 1999 – M. Nagy: A gepida királyság (454–567), in: Havassy P. (szerk.), *Gepidák. Kora középkori germán királyság az Alföldön* (Gyula 1999), p. 29-38.

Roska 1934 – M. Roska, Das gepidische Grabfeld von Vereşmort–Marosveresmart (Turda–Tordaanyos, Siebenbürgen), *Germania* 18, 1934, p. 123-130.

Rusu 1962 – M. Rusu, The Prefeudal Cemetery of Noșlac (VIth–VIIth centuries), *Dacia N.S.* 6, p. 269-292.

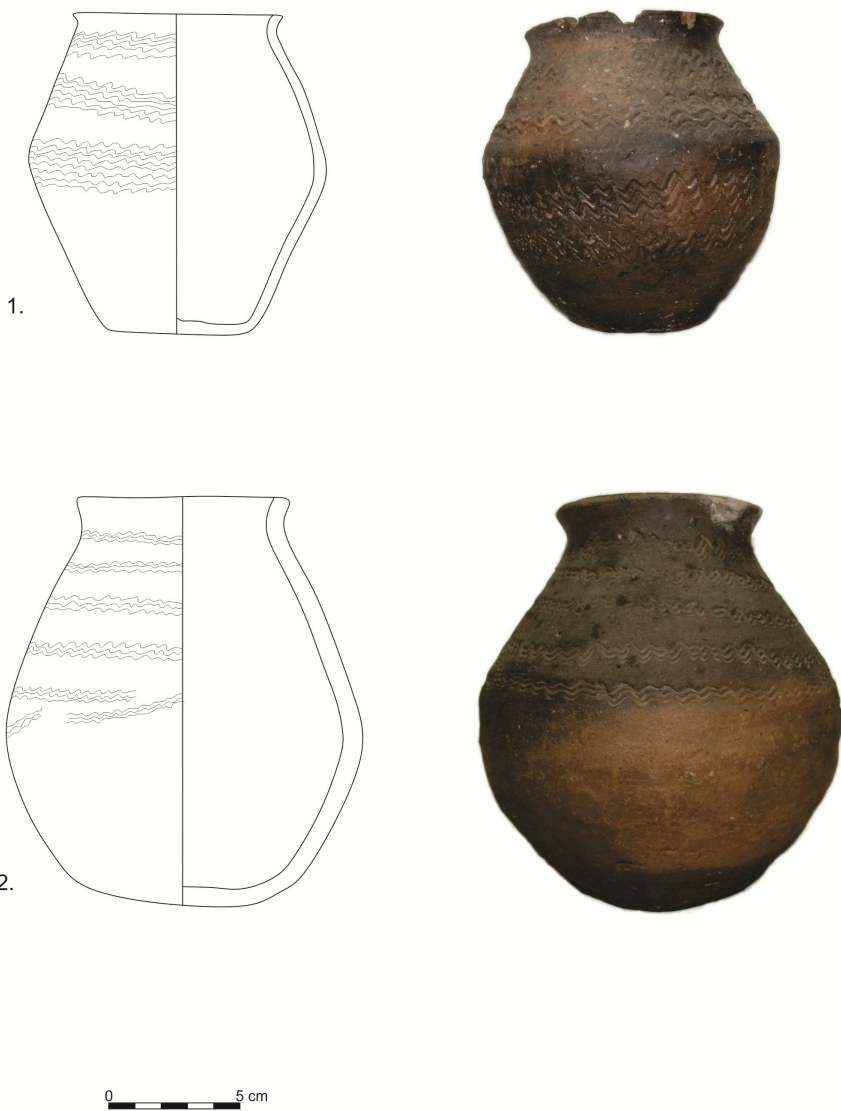
Vida 1999 – T. Vida, *Die awarenzeitliche Keramik I. (6–7. Jh.)*, Varia Archaeologia Hungarica 8 (Budapest–Berlin 1999).

Fig. 1 - Harta cimitirului, cu înmormântările cu oase de cal și cu grupurile ceramice IA și IB.

Fig. 2 - Vasele aparținând grupului ceramic IB1.

Fig. 3 - Vasele aparținând grupului ceramic IB2.